

En underbar torsdag

STURE NORDMARK

Jag hoppas att John Steinbeck inte misstycker att jag har lånat hans boktitel till denna lilla berättelse om just en underbar torsdag. En mer passande överskrift går inte att sätta på just denna underbara sommardag för tre år sedan, som egentligen började som en helt vanlig inventeringsdag för Upplandsfloran. Och platsen för dagen var Färingsö!

Som vanligt ställde jag bilen på en lämplig plats, hängde av cykeln, ordnade packningen, tog på ryggsäcken och hjälmen och trampade iväg. Det var en strålande sommarförmiddag och det kändes som att detta skulle kunna bli en "bra dag på jobbet". Några arter av lite ovanligare slag hoppades jag självklart att finna under dagen.

Mitt första mål var en för trakten vanlig bondgård som numera var omgjord till en hästgård, liknande dem som vi nu har så gott om i kommunen. (Ekerö tillhör numera de kommuner som är hästtätast i landet). Jag hade besökt den här gården några år tidigare när en annan ägare hade stället och var rätt nöjd med den inventering jag gjorde då. Men på något sätt drogs jag dit ännu en gång.

Mistelfyndet

Jag cyklade den gamla byvägen fram och noterade ett antal vanliga vägkantsväxter. I en hög poppel invid vägrenen växte en stor präktig mistel. Den tilldrog sig mitt intresse då detta var, efter vad jag visste, den sydligaste mistellokalen på ön. Färingsö är den största av de öar i Mälaren som bildar Ekerö

kommun och här finns troligen landets tätaste bestånd av mistel. På norra Färingsö finns mistlar i snart sagt varje trädgård, framför allt på äppelträd. I övrigt växer den på fristående träd, längs vägar och i dungar på popplar, lönnar, hagtornar, aspar, rönnar och sälgar. Man kan studera mistlarna från i stort sett alla vägar i området. Men från detta kärnområde till där jag nu befann mig var avståndet bortåt åtta kilometer. Min första tanke var självklart om misteln på denna lokal verkligen var fågelspridd. Mitt emellan kärnområdet på norra Färingsö och denna plats finns Svartsjö slottspark vars förutsättningar för mistelsådd är alldeles utmärkta, men inte ens där finns några etablerade mistlar. Jag misstänkte nog att någon hade hjälpt till.

Uppe vid huset satt en äldre man och njöt av sitt förmiddagskaffe. Jag bestämde mig för att gå in och fråga hur det förhöll sig med den vackra mistelbollen. Det var en trevlig karl som mycket riktigt berättade att han sått in misteln i poppeln och även sått mistlar i flera av sina äppelträd. Han förevissade villigt att sådden grott på varje träd och vi såg små plantor sticka upp ur barken.

Som gammal trädgårdsmästare var han road av att experimentera lite. När han fick höra vad jag egentligen höll på med, blev han mycket intresserad och ville gärna hjälpa till med växtlokaler. Han nämnde bland annat ett stort bestånd med strutbräken, som jag inte fick missa. Mannen var nu gammal men hade i sin krafts dagar varit en stor trädgårdsmästare. Han hade bland annat haft en fruktodling med inte mindre än 150 plommonträd. Mälaröarna var ju en gång i tiden "Stockholms trädgård". Mälaröarnas bönder och trädgårdsmästare levererade stora mängder potatis, grönsaker och frukt till Stockholms saluhallar och torg. Jag kände att denna trevliga bekantskap skulle kunna få stå som symbol för Mälaröarnas idoga bönder och trädgårdsmästare, till vilkas skrå jag faktiskt själv hör. Jag tackade för mig och cyklade vidare.

Fält av kattost

Kulturbetesmarkerna lyste gröna och ett antal hästar mädde gott i sommarvärmen. När jag hade rundat den sista kröken såg jag att alla rasthagarna, som vid förra tillfället varit gråa och slitna, nu var gräsmattegröna. Kanske hade den nye ägaren inte några rasthagar kvar till sina hästar, tänkte jag. Märkligt!

Väl framme vid gården kom så chocken - ja glädjeshocken! I alla tre hagarna växte tätt på varandra små och stora exemplar av vit kattost. Det var som en kompakt grön gräsmatta av kattost, 10 000 exemplar hade nog inte räckt om man skulle ha räknat. Det var en otrolig syn och mitt i grönmassan stod också ett antal stånd av hjärtstillä. Den ena hagen kantades dessutom av trädgårdsveronika. Detta var ju självklart dagens fullträff (så här långt). Jag funderade på om inte

detta kunde vara landets mest koncentrerade och individrika lokal av vit kattost? Hästarnas slitage på marken hade gett kattosten optimala gröningsbetingelser och även sett till att marken hållits öppen.

Nu när de flesta gårdar inte längre har kreaturstramp och hönsprätt som kan hålla ladugårdsbackarna öppna, kanske hästarna kan göra samma nytta för våra gamla ladugårdsbacksväxter. Tyvärr har "det nya hästfolket", många gånger alltför nitiskt städad sin omgivning för att ruderväxterna riktigt skall kunna trivas. Ibland fattas det bara att man skall asfaltera hela gårdsplaner också.

Jag träffade ägarinnan och berättade om tillståndet i hagarna. Hon blev förvånad och glad och hade inte en aning om vad hästar-

Malva pusilla, vit kattost.
C.A.M. Lindman, Nordens flora.

na gick och trampade i. Vi pratade lite om förutsättningarna för kattosten och vi hade väl samma uppfattning om att åtminstone den steniga, glesa skogshagen nog aldrig skulle kunna bli något annat än en rasthage. Därmed skulle nog kattosten få en chans att leva vidare på den här gården ett bra tag till. Den vita kattosten har förvisso flera lokaler till på Färingsö, men det jag nyss hade beskådat låg i en helt annan division.

Färden gick vidare

Den gamle mannen hade rätt noga beskrivit strutbräkenlokalen så att hitta dit var inte särskilt svårt, faktiskt bara bakom skogshagen. Jag gick längs ett dike och närmade mig alsnåret som bildade bård mot vasskanten. Så med ens stod de bara där, ca sextio vackert formade buketter. Troligen är detta den enda lokalen på Färingsö och en av de få som finns i kommunen. Av bara farten noterade jag på fuktängen bredvid ett antal ängsnycklar.

Jag satte mig ner i halvskuggan och tog mig en välbehövlig macka och ett par muggar te. Detta var ju en sådan där fantastisk förmiddag när morgonsvulkan försvunnit men högsommarvärmen ännu inte gjort dagen olidligt varm. Vilken förmiddag! tänkte jag, medan flugorna surrade runt huvudet och känslan av total tillfredsställelse smög sig på.

På väg tillbaka till cykeln tog jag en omväg genom en annan vacker hage. Mjölkorna betade fridfullt men måste ändå till slut komma fram och hälsa. I min barn-dom hade min familj mjölkkor och det blev självklart yngste sonen som fick bli vallpojke, så jag kände mig rätt hemma bland dessa nyfikna landskapsvårdare. Jag hade tidigare inventerat denna hage med ett gott men inte

överväldigande resultat. Alla beteståliga arter i området fanns naturligtvis och även enstaka ängsnycklar hade letat sig upp i hagen, längre än vad dess naturliga biotop egentligen medgav.

Gården är en av tre på Färingsö som ännu har mjölkkor kvar. Enligt ägaren hänger verksamheten på "gärsgård'n". Om någon av de tre gårdarna upphör med mjölkproduktionen, slutar mjölk bilen att komma, och då är det slut med de sista resterna av de naturbetesmarker som hålls öppna av den envise bonden. Den här gården drivs fortfarande på ett lite "gammaldags" sätt och just därför hittar man så många intressanta växter vid gödselstacken, runt uthusen och på ladugårdsbacken. Paddfot, blåmålla, rödmålla, malört, lungrot med flera arter ingår i gårdsfloran.

På jakt efter pukvetet

Jag hade ställt upp ännu ett specifikt mål för dagen. Inte så långt ifrån där jag nu befann mig har det enligt Almquist & Asplund (1937) funnits en lokal med pukvete. Det är länge sedan nu, och förutsättningen för arten att finnas kvar på den gamla lokalen verkade inte särskilt gynnsam. Dessutom visste jag inte riktigt var lokalen skulle kunna vara. Området är nu ett modernt odlingslandskap med öppen åkermark och vallodling. Lite rester av barr- och blandlövdungar och en långt gången igenväxande hagmark var de markslag som i övrigt erbjöds.

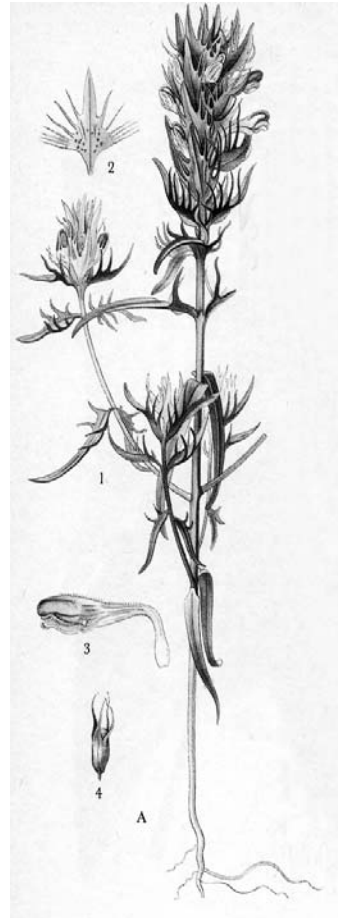
Här stod jag nu och visste inte var jag skulle börja leta. Men längst inne i området, vid slutet av en liten väg, fanns en naturlig vändplan där hundratals vita ensilagebalar var staplade. "Sliten mark," tänkte jag och styrde mina steg mot platsen. Nu förstår ju

alla som läser detta vad som sedan hände. Bakom balarna upptäckte jag först ett antal exemplar av gatkrassing, sedan en kvadratmeter med pimpinell och så till slut, tre exemplar av pukvete. Hjärtat hoppade! Jag måste söka vidare och bakom ett litet slånår uppenbarade sig en gammal träda som märkligt nog ännu inte vuxit igen. En gammal övergiven harv stod kvar och påminde om att det en gång i alla fall hade varit en åker här och att det kanske, kanske ändå var den gamla pukvetelokalen som nu var återfunnen. Om detta verkligen var C. J. Lindbergs lokal från 1845 vet jag inte men marken var fullständigt nerlusad av pukvete, i många hundratal exemplar. Dessutom trivdes pimpinellen lika bra och även den fullkomligt översvämmade den gamla trädan. Pimpinellen är inte helt ovanlig på Färingsö, cirka tio lokaler är förut noterade vid florainventeringen, men att hitta pukvetet kunde jag ju bara drömma om.

Solskivan hade hamnat en bit åt väster och jag kände att bättre än så här kunde nog dagen inte bli. Jag avslutade därför dagen i förtid med att äta upp resterna av matsäcken och satte mig sedan ned att, med full tillfredsställelse, bara njuta av tillvaron som just denna dag hade spelat mig helt i händerna.

Referenser

Almquist, E. & Asplund, E. 1937: Stockholmstraktens växter, 2 uppl. Botaniska Sällskapet i Stockholm.

Melampyrum arvense, pukvete.
C.A.M. Lindman, Nordens flora.